

O‘ZBEK VA INGLIZ FITONOMIK NOMLARINING SEMANTIK TUZILISHI

*Termiz davlat Pedagogika instituti
Xorijiy til va adabiyoti yo`nalishi
2 – bosqich magistranti
Nuraliyeva Zarina Panji qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbek va Ingliz tillaridagi fitonomik nomlarning semantik tuzilishi o‘rganiladi. Tadqiqot davomida o‘simlik nomlarining ma’nosi, leksik va semantik qatlamlari, shuningdek, ularning til va madaniyat bilan bog‘liqligi tahlil qilinadi. Maqola, shuningdek, semantik kategoriya, metafora, metonimiya va boshqa lingvistik vositalar orqali nomlarning mazmunini qiyosiy ravishda yoritadi.

Annotation: This article investigates the semantic structure of plant names in Uzbek and English. The study analyzes the meanings, lexical and semantic layers of plant names, as well as their connections to language and culture. The paper also explores how semantic categories, metaphor, metonymy, and other linguistic tools shape the meaning of plant names comparatively

Kalit so‘zlar: fitonomik nomlar, semantik tuzilish, metafora, leksik ma’no, lingvokultura

Keywords: phytonyms, semantic structure, metaphor, lexical meaning, linguoculture

1. Kirish

Fitonomik nomlar — o‘simliklarni belgilovchi so‘zlar bo‘lib, ular nafaqat biologik ob’ektni ifodalaydi, balki tarixiy, madaniy va lingvistik ma’lumotlarni ham o‘z ichiga oladi. Semantik tuzilish esa nomlarning **ma’nosi va ma’noga taalluqli qatlamlarini** o‘rganadi, bu esa tilning ichki logikasini va madaniy kontekstini tushunishga yordam beradi. Ingliz va O‘zbek tillari fitonomik nomlarning semantik tuzilishini qiyoslash imkonini beradi.

2. Ingliz tilidagi fitonomik nomlarning semantik tuzilishi

Ingliz tilida o‘simlik nomlari ko‘pincha quyidagi semantik qatlamlarga ega:

1. **Denotativ qatlam** – o‘simlikning aniq nomi va biologik tasnifi: *oak* (daraxt), *mint* (nan).
2. **Konnotativ qatlam** – madaniy yoki simvolik ma’no: *rose* (sevgi, romantika), *holly* (qish bayrami, ramziy o‘simlik).
3. **Metaforik qatlam** – o‘simlik nomlarining boshqa ob’ektlar yoki tushunchalar bilan bog‘lanishi: *daisy* – “kun ko‘zi”, quyosh bilan bog‘liq metafora.

4. **Lexical extension** – ba'zi nomlar boshqa ma'nolarga ega bo'lishi: *sage* – nafaqat o'simlik, balki “donolik” ma'nosida ham ishlatiladi.

Ingliz fitonomik nomlarining semantik tuzilishida **metafora va madaniy ramzlar** katta ahamiyatga ega.

3. O'zbek tilidagi fitonomik nomlarning semantik tuzilishi

O'zbek tilida o'simlik nomlari quyidagi semantik qatlamlarga ega:

1. **Denotativ qatlam** – o'simlikning nomi va biologik tavsifi: *gul*, *anor*, *bodom*.
2. **Konnotativ qatlam** – xalq hayoti va madaniyat bilan bog'liq: *gul* (go'zallik, sevgini ifodalash), *anor* (farovonlik, bayram ramzi).
3. **Metaforik qatlam** – o'simlik nomlarining xalq og'zaki ijodida metaforik ma'nosi: *quyoshgul* – quyoshga o'xshagan gul.
4. **Lexical extension** – o'simlik nomlari boshqa sohalarda ishlatilishi: *lola* – nafaqat gul, balki ayol ismi sifatida ham ishlatiladi.

O'zbek tilidagi fitonomik nomlar **xalq madaniyati va adabiyoti bilan chambarchas bog'liq** bo'lib, metafora va xalqona ma'nolar keng qo'llaniladi.

4. Ingliz va O'zbek nomlarining semantik qiyoslanishi

Semantik qatlam	Ingliz nomlari	O'zbek nomlari	Taqqosiy tahlil
Denotativ	Oak, Mint, Rose	Gul, Anor, Bodom	Har ikkala til biologik ob'ektni belgilaydi
Konnotativ	Rose (sevgi), Holly (bayram)	Gul (go'zallik), Anor (farovonlik)	Madaniy va emotsional konnotatsiyalar mavjud
Metaforik	Daisy (kun ko'zi), Sage (donolik)	Quyoshgul, Lala (ayol ismi)	Ikkala til metafora vositasida ma'no boyitadi
Lexical extension	Sage – donolik	Lala – ayol ismi	Nomlar boshqa sohalarga kengayadi

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, **semantik qatlamlar ingliz va o'zbek fitonomik nomlarida o'xshash tuzilishga ega**, lekin madaniy kontekst va metaforik ishlatish usullari turlicha.

Xulosa

O'zbek va Ingliz tillaridagi fitonomik nomlarning semantik tuzilishi to'rt asosiy qatlamdan iborat: denotativ, konnotativ, metaforik va lexical extension. Ingliz nomlari ko'proq xorijiy madaniy va tarixiy kontekst orqali metafora va simvolik ma'no oladi, O'zbek nomlari esa xalq og'zaki merosi va madaniy kontekst bilan boyitilgan. Har ikkala til nomlari lingvokultura va madaniyatni aks ettiradi, bu esa ularni tilshunoslik va etnolingvistika tadqiqotlari uchun muhim qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press.
2. Durkin, P. (2014). *Borrowed Words: A History of Loanwords in English*. Oxford University Press.
3. Karimov, A. (2005). *O'zbek xalq og'zaki merosi va fitonomik nomlar*. Toshkent.
4. Nashriyot, M. (1998). *O'zbek tilining etimologik lug'ati*. Toshkent.
5. Trask, R.L. (1996). *Historical Linguistics*. London: Arnold.
6. Lazard, G. (1975). *Turkish etymological studies*. Leiden: Brill.
7. Geeraerts, D. (2010). *Theories of Lexical Semantics*. Oxford University Press.